

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
TOSHKENT FARMATSEVTIKA INSTITUTI**

«TASDIQLAYMAN»

O‘zR SSV Toshkent farmatsevtika
instituti rektori, t.f.d.

K.S. Rizaev

2021 yil

**15.00.03 - «FARMATSEVTIKA ISHINI TASHKIL ETISH»
IXTISOSLIGI BO‘YICHA TAYANCH DOKTORANTURAGA
KIRUVCHILAR UCHUN
DASTURI**

Toshkent – 2021

Tuzuvchilar:

- SH.Z.Umarova - Farmatsevtika ishini tashkil qilish kafedrası mudiri, farm.f.n., professor
- X. S. Zaynutdinov - Farmatsevtika ishini tashkil qilish va farmatsevtik texnologiya kafedrası professori, farm.f.d., professor

Taqrizchilar:

- SH.F. Iskandarova - Farmatsevtika ishini tashkil qilish va farmatsevtik texnologiya kafedra mudiri, farm.f.d., professor
- A.A. Ashurov - Toshkent vaksina va zardoblar ilmiy tadqiqot instituti direktori farm.f.n.

15.00.03 - «Farmatsevtika ishini tashkil etish» ixtisosligi bo'yicha tayanch doktoranturaga kiruvchilar uchun tuzilgan ushbu dastur institut kengashida muxokama etilgan va tasdiqlangan

Bayonnoma №1 25.08.2021 y

Kirish

Dasturda farmatsevtika ishini tashkil qilish ya'ni, turli mulkchilik shaklidagi dorixonalarining tuzilishi, undagi bo'limlar ishini va joylarini tashkil qilish, dorixona assortimentini shakllantirish, dori vositalari va preparatlar hisobini olib borish usuli va uslublarini dorixonada laboratoriya qadoqlash ishlarini, nazorat analitik laboratoriya, omboxona va boshqa farmatsevtika tashkilotlarini tashkil qilish va faoliyatini olib borish ishlarini o'rganish ko'zda tutilgan.

Dorixona iqtisodiyoti bo'limi-talablariga turli xil mulkchilik shaklidagi dorixonalarda ta'minotchilardan qabul qilingan va sotilgan tovar-moddiy boyliklarining buxgalteriya hisobi va hisobotlarini tuzish, dorixonalarda narx belgilash asoslarini; dorixona xarajatlari va daromadini hisobi, dorixonaning moddiy, tovar mehnat va moliyaviy resurslarini iqtisodiy tahlili va rejalashtirishni o'rganish ko'zda tutilgan.

Farmatsevtika tashkilotlarida boshqaruv tizimi mutaxassislik fani bo'yicha bilim saviyasi esa mutaxassislarimizning Boshqaruv asoslari, marketing tadqiqot usullari, farmakoiqtisodiy tahlil usullari sog'liqni saqlash iqtisodiyoti sohasida oqilona boshqaruv qarorlarini qabul qilishning har xil darajalari: individual bemor darajasidan tortib viloyat va respublika darajalariga qadar tadqiqotlar o'tkazish bo'yicha bilim va ko'nikmalarining mukammalligiga bog'liq. SHu bilan birga, farmatsiya fakulteti farmatsevtika ishi, farmatsevtik tahlil, klinik farmatsiya va kasbiy ta'lim yo'nalishlari uchun mo'ljallangan Farmatsevtika boshqaruv asoslari mutaxassislik fani ushbu bilimlarni shakllantirishni ko'zda tutadi.

«Farmatsevtika ishini tashkil etish» ixtisosligi bo'yicha fanlari mazmuni

№	Fan nomi	Fan mazmuni
1	Farmatsevtika ishini tashkil qilish	<p>Farmatsevtika ishini tashkil qilish fani, predmeti va vazifalari.</p> <p>O'zbekiston Respublikasida farmatsevtika tizimining holati. Farmatsevtika faoliyatining davlat tomonidan tartibga solinishi.</p> <p>O'zRda dorixona faoliyatini tashkil qilish. Dorixona turlari. Dorixonaning asosiy vazifalari. Dorixonani loyixalashtirishda qanday xonalar bo'lishiga e'tibor beriladi? Dorixonalaridagi sanitariya xolatiga belgilangan talablar. Dorixona shaxobchalari, ularning vazifalari.</p> <p>O'zRda farmatsevtika faoliyatining litsenziyalanadigan turlari. Litsenziya talablari va shartlari. Farmatsevtik faoliyat uchun litsenziya olish uchun zarur bo'lgan xujjatlar va ularni ko'rib chiqish tartibi</p> <p>Dori vositalarining retseptsiz savdosini tashkil qilish. Retseptsiz dori vositalarining savdosi, jihozlanishi, sanitariya hamda texnik me'yorlarga mos bo'lishi.</p> <p>Dorixonalarda retseptlarni qabul qilish va ular asosida dori vositalarini berish. Retseptlarni ekspertiza qilish.</p> <p>Dorixona sharoitida dori vositalarini tayyorlash, sifatini nazorat qilish, ularni tegishli tartibda rasmiylashtirish va bemorlarga berish ishlarini tashkil qilish.</p> <p>Davolash profilaktika muassasasi dorixonasining ishini tashkil qilishning o'ziga xosligi, shifoxona dorixonasining vazifalari.</p> <p>Farmatsevtika xizmatining nazorat ruxsatnoma tizimi. Dori vositalari va tibbiy texnika sifatini nazorat qilish Bosh boshqarmasi, uning tarkibi, asosiy vazifalari, bo'limlari.</p> <p>Axoli va sog'likni saqlash muassasalarining dori vositalariga bo'lgan extiyoji, extiyoj tushunchasi, turlari va extiyojni rejalashtirish usullari.</p> <p>Dori vositalari va tibbiyot buyumlarning ulgurji savdosini tashkil qilish, dorixona omborxonalari ishini tashkil qilishni va ulardan mol-moddiy boyliklarni qabul qilish, saqlash va tarqatish tartiblari.</p> <p>Farmatsevtika boshqaruvi tizimida axloq va deontologiya. Farmatsevt vam bemorlarning o'zaro munosabatlari uchun belgilangan deontologik talablar. Mehnat jamolari, rasmiy va norasmiy tuzilma. Dorixona jamoasining ijtimoiy - ruhiy muhiti.</p>
2	Farmatsevtika iqtisodiyoti asoslari	<p>Bozor iqtisodiyoti sharoitida farmatsevtika soxasi. O'zbekiston Respublikasida amaldagi asosiy iqtisodiy qonunlar va iqtisodiy ko'rsatkichlarni rejalashtirish usullari va uslublari. Dorixona xo'jaligini bozor munosabatlari asosida tashkil qilish.</p> <p>Dorixona muassasasining savdo xajmi. Savdo hajmini</p>

		<p>taxlil qilish va istiqbolini belgilash.</p> <p>Dori vositalarining narxlari, narx turlari. Dori vositalari narxlarining shakllanishi, narxlarga ta'sir etuvchi omillar.</p> <p>Dorixonada tovar g'amlamalarining guruhlanishi, g'amlamalarni baholash, me'yorlashtirish.</p> <p>Dorixona harajatlarning tarkibi, istiqbolini aniqlashning o'ziga xosligi va usullari.</p> <p>Dorixona foydasi ko'rsatkichi, uni tahlil qilish va istiqbolini belgilash. Dorixona biznes rejasini tuzish.</p> <p>Dorixonada moliya-ho'jalik faoliyatining hisobi. Keltirilgan tovarlarni hisobga olish, sarfi va yo'qotishlarni hisobi.</p> <p>Farmatsevtik tashkilotlarning xo'jalik mablag'lari. Asosiy vositalar, ularning tasniflanishi, harakatini xisobga olish. Nomoddiy aktivlar, ularning tarkibi va hisobi.</p> <p>Pul mablag'lari xisobi. Kassa operatsiyalari va ularning turlari. Hisob-kitob jarayonlari, ularning turlari, hisobini yuritish.</p> <p>O'zbekiston Respublikasida mehnatga haq to'lash tizimi, ish haqining shakllari. Ish haqidan ajratma va to'lovlar hisobi.</p> <p>Davlat tasarrufidagi va aksiyadorlik jamiyatlari dorixonalarining xisobotlari. Hisobotning mohiyati, ahamiyati va turlari. Oylik hisobot, uning tarkibi. Hisobot xujjatlarini rasmiylashtirish tartibi.</p> <p>Buxgalteriya balansi turlari, uning tuzilishi, mazmuni, balans moddalari. Informatson texnologiyalarga asoslangan buxgalteriya hisobi shakli.</p> <p>Tovar - moddiy boyliklar, pul mablag'lari va hisoblarining inventarizatsiyasi. Inven-tarizatsiya o'tkazish tartibi. Inventarizatsiyada aniqlangan farqni tartibga solish va inventarizatsiya natijalarini rasmiylashtirish tartibi.</p> <p>Dorixona muassasalari faoliyatini belgilovchi asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlar, ularni tahlil qilish va istiqbolini belgilash Dorixona moliyaviy xo'jalik faoliyatining tahlili. Iqtisodiy tahlil usullari, bosqichlari. Dorixona moliyaviy xo'jalik faoliyatini belgilovchi ko'rsatkichlarni iqtisodiy tahlil qilishning ahamiyati.</p> <p>O'zbekiston Respublikasida soliq tizimi, soliqqa tortilishning asosiy negizlari. YUridik va jismoniy shaxslarni soliqqa tortish asoslari. Soliq turlari va funksiyalari. Soliq solinadigan ob'ektlar. Soliq me'yorlari, stavkalari va imtiyozlari. Davlat va mahaliy soliqlar.</p> <p>O'zbekiston Respublikasi bank tizimi, operatsiyalari, joriy va depozit schetlar.</p>
3	Farmatsevtikada boshqaruv asoslari	<p>Farmatsevtika tizimini boshqarishda boshqarish asoslari. Asosiy tushunchalari. Rahbarlik uslublari. Boshqarish usullari. Boshqaruv qarorlari. Boshqaruvning asosiy va spetsifik funksiyalari.</p> <p>Kadrlar boshqaruvi asoslari. Farmatsevt kadrlarning tasniflanishi. Korxonaning tashkiliy tuzilmasi. Kadrlarni baholash. Farmatsevtika tashkilotlarida xodimlarni</p>

		<p>boshqarish.</p> <p>Mehnat qonunchiligi bo'yicha asosiy ma'lumotlar. Mehnat shartnomasi, xodimni ishga qabul qilish, dastlabki sinov muddati bilan ishga olish, mehnat shartlarini belgilash va o'zgartirish, vaqtinchalik boshqa ishga o'tkazish. Mehnat shartnomasini bekor qilish, ish vaqti va dam olish vaqti, mehnat intizomi.</p> <p>Farmatsevtik tashkilotlarni boshqarishda xujjatlashtirish. Hujjatlar tasnifi. Hujjatlarni muassasadagi harakatini tashkil qilish. Hujjatlarni mazmuniga ko'ra guruhlarga bo'lib hisobini, bajarilishini va saqlanishini tashkil etish. Hujjatlarni ekspertiza qilish, saqlash va ularni yo'q qilish.</p> <p>O'zbekiston Respublikasi farmatsevtika bozorida iste'molchilar huquqlarini himoyalash, dori vositalarini qalbakilash-tirishning oldini olish. Dori vositalarini qalbakilash tirish muammosi, ta'sir etuvchi omillar, qalbaki dori vositalarining tasnifi.</p> <p>Tibbiy va farmatsevtik maxsulotni sertifi-katlashtirish tizimi va uni o'tkazish tartibi. Sertifikatlashtirish idoralari va sinov laboratoriyalari. Muvofiqlik sertifikatlarini rasmiylashtirish tartibi.</p> <p>Farmatsevtik tashkilotlar faoliyatining nazorati. Farmatsevtik nazorat turlari. Nazoratning maqsadi va muddatlari. Farmatsevtik nazorat bo'limi, uning vazifalari.</p> <p>Farmatsevtikada tadbirkorlik va biznes. Tadbirkorlikning tashkiliy-xuquqiy shakl-lari. Farmatsevtik biznesni tashkil etishda korxonalarni ta'sis etish tartibi.</p> <p>Farmatsevtika xizmatini boshqarishda axborot tizimi. Farmatsevtik axborotning asosiy tushunchalari va shakllari.</p> <p>Farmatsevtik tashkilotlarni boshqarishda kommunikatsiya. Boshqarish kommunikatsiya-sining mohiyati, turlari.</p>
4	Farmatsevtikada marketing tadqiqotlari	<p>Marketing fanining mohiyati, vazifalari va ahamiyati. Marketing tamoyillari, funksiyalari va maqsadlari.</p> <p>Farmatsevtika bozorida marketingning o'ziga xos xususiyatlari. Farmatsevtik marketing asosiy ob'ektlari Farmatsevtik marketing modulining asosiy kategoriyalari. Farmatsevtik bozor muammolari echimini topishda marketingning o'rni. Marketing kommunikatsiyalari.</p> <p>Farmatsevtika bozori iste'molchilari, ularning tasniflanishi, turlari va tavsifi. Iste'molchilar xatti-xarakterlarining asosiy tamoillari va omillari. Sotib olish karorlarini kabul qilish jarayoni. Xaridorlarning hatti-harakati modellari.</p> <p>Marketingning asosiy kategoriyalari - zarurat, extiyoj, talab, iste'mol. Farmatsevtika maxsulotlariga bo'lgan talabning turlari. Talabning shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar.</p> <p>Farmatsevtika bozorida talabni shakllantirish va sotuvlarni rag'batlantirish. Marketing dasturining farmatsevtika bozorida talabni shakllantirish va sotuvlarni</p>

		<p>rag'batlantirish usullari Talab va taklifni tartibga solishning bozor usullari.</p> <p>Marketing tadqiqotlarini rejalashtirish jarayoni. Farmatsevtika bozorini o'rganish, bozor xajmi, ulushlari. Marketing muhiti. Farmatsevtika bozori iste'molchilarini o'rganish. Bozor kon'yunkurasining tahlili. Farmatsevtika korxonasi va uning mahsuloti raqobatbardoshligi. Marketing tadqiqotining muammosi va maqsadlarini aniqlash. Marketing tadqiqotining rejasini tuzish. Marketing tadqiqotlarining ob'ekt va predmetlarini belgilash. Marketing tadqiqotlarining kuzatuv usuli. Tadqiqot vositalari. Anketa – so'rovnoma usuli. Kabinet va dala tadqiqotlari. Fokus guruhi asosida tadqiqot o'tkazish. Anketani tuzish va savollarini belgilash. Dorixona xodimlari va davoash profilaktika muassasalari xodimlari bilan anketa so'rovnomasini o'tkazish. Marketing tadqiqotlarini miqdor va sifat xarakteristikasi. Marketing tadqiqotlarida kvalimetrik usulini qo'llash. Ekspert baholash usuli. Ustuvorlikni aniqlash usuli. Guruhlash usuli.</p> <p>Dori vositalari reklamasining o'ziga xos xususiyatlari. Dori vositalari bozorida reklama turlari va shakllari. "Direkt-meyl" va "pablik rileyshnz" tushunchalarining mohiyati.</p>
5	Farmakoiqtisodiyot	<p>Farmakoiqtisodiyot faniga kirish. Farmakoiqtisodiyot mezonlari. Farmakoiqtisodiyot asoslari va unda foydalaniladigan xarajatlar mezonlari. Xarajatlar farmakoiqtisodiy toifa sifatida. Xarajatlarni minimallashtirish tahlili. Xarajatlar samaradorlik tahlili. Xarajatlar - foydalilik tahlili usuli. Hayot sifati ko'rsatkichi Xarajatlar foyda tahlili. Farmakoiqtisodiy tahlil natijalarining sezuvchanlik tahlili. Kasallanish qiymati tahlili.</p> <p>O'zbekiston Respublikasida farmakologik nazorat tizimi. Farmakoinformatika asoslari. Yangi dori vositalarining yaratilishi va tibbiyotda qo'llanilishining farmakoiqtisodiy asoslari. Farmakoiqtisodiyotda matematik modellashtirish usullari. Farmakoiqtisodiyotda matematik modellashtirish usullaridan foydalanish tahlili. Dori vositalaridan oqilona foydalanishda AVS/VEN tahlil usulining ahamiyati. Farmakoepidemiologiyaning asoslari. Sog'liqni saqlash tizimida standartlar tuzishga farmakoiqtisodiy yondashish. Dori vositalari iste'moli va tibbiy xizmatda olib borilayotgan chora-tadbirlarning tahlili. Davlat milliy dori vositalari siyosati. Asosiy dori vositalari ro'yxatining tahlili. Byudjet mablag'larining taqsimlanishida asosiy dori vositalari va formulyar ro'yxatining tahlili.</p>

Asosiy adabiyotlar

1. Djalalov S.Ch., Djalalova D. X. Kran M, Xoch D. Farmakoeconomika. Uchebnoe posobiya. tashkent - 2020.
2. R.I. YAgudina, A.YU. Kulikov, V.G. Serpik Farmakoeconomika uchebnoe posobie. Rostov na-Donu "Feniks" 2018.
3. E.O. Trofimova Marketing v farmatsii. Metodologiya issledovaniia farmatsevticheskogo rynka. Uchebnoe posobiya dlya VUZov Moskva YUrayt 2020g.
4. Shane P. Desselle, David P. Sgarck, Pharmacy Management: Essentials for all practice Settings. Second edition. New York: Mc GrawHill Medical. 2009. – P. 632.
5. Pharmacy Manegement, Leadership, Marketing and Finance, Edited by Marie A.Chisholm Burns, Pharm D, MPH,FCCP, FASHP. Jones and Bartlett Publisher Sudbury. Massachusetts, 2011. – P. 547.
6. Qosimova D. S. Menejment nazariyasi. Toshkent. "Tafakkur-bo'stoni", 2011. 336-b.
7. Suyunov N. D. Farmatsevtika tashkilotlarida boshqaruv tizimi fanidan ma'ruzalar to'plami: 5A510502 – Farmatsevtika ishini tashkil qilish va boshqarish magistratura mutaxassisligi uchun. – Toshkent, 2019. 634-b.
8. Umarova SH.Z., Xidoyatova Z.SH., Ziyaeva M.N., Islamova M.Z., Saidova M.YA. "Farmatsevtika ishini tashkil qilish" fanidan o'quv qo'llanma Toshkent 2016 y.
9. "Farmatsevtika ishini tashkil qilish" fanidan darslik SH.Z.Umarovanning taxriri ostida 2019 yil 730 bet.
10. Toshmuhamedov E.R., Zaynutdinov X.S., Ziyaev R.Z, Ibragimova M.YA., Zulfidina S.SH., To'xtaeva A.M., Umarova SH.Z. "Farmatsevtika iqtisodiyoti". Professor Toshmuhamedov E.R. tahriri ostida.-T. "Iqtisod-Moliya", 2008.-340 b.
11. 2. Upravlenie i ekonomika i farmatsii: uchebnik/ pod red.I.A.Narkevicha.-M.: GEOTAR-Media, 2017.-928 s.
12. SH.3.Umarova. Farmatsevtikada boshqaruv asoslari. Toshkent. UzR Fanlar akademiyasi "FAN" nashriyoti. 2015 yil, 360 6.
13. 2. "Upravleniya i ekonomika farmatsii" uchebnik. Pod redaksiyey professora Narkevicha, Moskva, Izdatelskaya gruppа "GEOTAR-media" 2017 g.
14. 3. O.A. Vasnetsova "Meditsinskoe i farmatsevticheskoe tovarovedenie" uchebnik. Izdanie trete, pererabotannoe i dopolnennoe. Moskva- 2016g.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. "Voyaga etmaganlar uchun mo'ljallangan dori vositalarini reklama qilishga

- ruxsatnoma berish tartibi to'g'risida"gi Nizomni tasdiqlash haqida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, №341 15.12.2014 y
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 6 maydagi PQ 4310 – sonli “Tibbiyot va farmatsevtika ta’limi va ilm fan tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida” gi Qarori
 3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 14 fevraldagi PQ-3532 –sonli “Farmatsevtika tarmog'ining jadal rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi Qarori
 4. “Iste'molchilarning huquqlarini himoya qilish va reklama to'g'risidagi qonun hujjatlari talablariga rioya etilishi yuzasidan tahlil (o'rganish, ko'rik) o'tkazish tartibi to'g'risidagi yo'riqnomaga o'zgartirishlar kiritish to'g'risida” O'zbekiston Respublikasi Xususiylashtirilgan korxonalariga ko'maklashish va raqobatni rivojlantirish davlat qo'mitasining qarori, reg. № MYU 2196-2, Qabul qilingan sana 27.12.2017, Kuchga kirish sanasi 28.12.2017
 5. O'zbekiston Respublikasi “Iste'molchilarning huquqini himoya qilish to'g'risida”gi qonuni 1996 y 221-I- son o'zgartirish kiritildi 05.01.2018 y
 6. "Auditorlik to'g'risidagi qonun". T, 26 may 2000 yil, o'zgartirish kiritildi 16.01.2019
 7. O'zbekiston respublikasining mehnat kodeksi 21.12.1995 o'zgartirish kiritildi 24.05.2019 y
 8. «Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida»gi o'zbekiston respublikasi qonuniga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish haqida” 2.05.2012 o'zgartirish kiritildi 21.03.2019 y
 9. Nosirova D.G., Soipova D.T. “Farmatsiya faoliyatining nazorati va audit” Toshkent 2009. 101 b
 8. Saipova D.T. Farmatsevtik menejment fanidan o'quv-uslubiy ko'rsatmalar to'plami Toshkent 2011, 186 bet
 9. Saipova D.T. Teksty leksiy po predmetu Farmatsevticheskiy menedjment. Tashkent 2015.-235s.
 10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 5707 sonli Farmoni “2019- 2021 yillarda respublikaning farmatsevtika tarmog'ini yanada jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida”
 11. Dryomova N.B. “Marketing v farmatsii” Uchebnoe posobie, Belgorod – 2010g 272 s
 12. L. K. Averchenko “Upravlenie personalom v organizatsii” Uchebnoe posobie, Novosibirsk – 2015g 196 str
 13. “Dori vositalari va farmatsevtika faoliyati” to'g'risidagi O'zR qonuniga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish haqida. Toshkent.- 2017.
 14. Azizov I.K. O'zbekiston Respublikasida giyohvandlik vositalari, psixotrop moddalar va prekursorlarning nazorati. Toshkent.- 2011 y. 376 bet.
 15. Brayan Treysi “Taym-menedjment” Moskva .-2016 g.